ԿԱՐԻՆԵ ՍԱՄՎԵԼՅԱՆ

ՍԱԿ-ը ԵՎ ԻՐԱՔԻ ԴԵՄ ԱՍՆ-ի ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՐՑԸ

ՍԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի ընդունած Իրաքին վերաբերող փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ սկսած 1991թ.-ից մինչև 2003 թ. ընկած ժամանակահատվածին բնորոշ է խաղաղության հաստատման, տարածաշրջանում անվտանգության ապահովման հետևողական առաքելությունը:

1991 թ. ստեղծված UNIKOM-ը* ՍԱԿ-ի շրջանակում իր դիտորդական գործունեությամբ բավարար հիմք հանդիսացավ համապատասխան սանկցիաների ընդունման համար: ՍԱԿ-ի 2000թ. ընդունած որոշումները աչքի են ընկնում ծրագրերի ժամկետների երկարաձգմամբ[1]:

1980-1988թթ. իրանա-իրաքյան պատերազմը, 1990թ. օգոստոսին Իրաքի ներխուժումը Քուվեյթ թելադրում էին համապատասխան քայլեր ուղղված Իրաքի տնտեսության դեմ: Այդ սանկցիաների նպատակը Իրաքին հետագա ռազմական գործողություններից ետ պահելն էր, և որոշակի ուժային հավասարակշռության ապահովումը տարածաշրջանում:

Հատկապես բնութագրական է տնտեսական գործոնի կարևորումը այդ ժամանակահատվածում: Նավթի և նավթամթերքների վաճառքին թելադրվող պայմանները, «նավթ պարենի դիմաց» ծրագիրը, Իրաքի արտաքին քաղաքականության դրսևորումներին ի պատասխան, ՍԱԿ-ի գործունեության շարունակական մասն էին կազմում[2]:

ՍԱԿ-ի անունից գործող սոցիալական և տնտեսական ընագավառի տարածաշրջանային հանձնաժողովներից Արևմտյան Ասիայի գործերով հանձնաժողովի կենտրոնը, մինչև 2003թ. պատերազմական իրադարձությունները, գտնվում էր Բաղդադում[3]:

Չպետք է անտեսել, որ Իրաքի տնտեսությունը լրջորեն տուժել էր նախ իրանա-իրաքյան պատերազմից: Խարխլված տնտեսությունը վերականգնելը պահանջում էր առնվազն 230 մլրդ ԱՄՆ դոլար: Անգամ եթե յուրաքանչյուր դոլարը հատկացվեր տնտեսության վերակառուցմանը, վերականգնողական աշխատանքների նպատակին, դարձյալ կպահանջվեր գրեթե երկու տասնամյակ: Արդեն իրանա-իրաքյան պատերազմական գործողությունների ավարտից մեկ տարի անց Իրաքի նավ-

թից ստացված 18 մլրդ դոլար շահույթը բավարար չէր անգամ ընթացիկ ծախսերը հոգալու համար: Քաղաքացիական ոլորտի ներմուծման ծախսերը 12 մլրդ դոլարի շրջանակում էին, որից 3 մլրդ դոլարը հատկացվում էր սննդամթերքին, իսկ ռազմական նպատակով ներմուծվող ապրանքների արժեքը գերազանցում էր 5 մլրդ դոլարը: Ավելացնենք, որ Իրաքի պարտքը, որը անհրաժեշտ էր վերադարձնել, կազմում էր 5 մլրդ դոլար: Արտասահմանյան բանվորներին հատկացումները հասնում էին 1 մլրդ դոլարի: Սադդամ Հուսեյնի վարչակարգին տարեկան անհրաժեշտ էր ևս 10 մլրդ դոլար, ընթացիկ դեֆիցիտը հավասարակշռելու համար[4]:

Քուվեյթ ներխուժման առանցքում նույնպես գլխավոր նպատակը տնտեսական շարժառիթն էր:

Հայտնի է, որ OPEC-ի որոշ անդամներ, հատկապես Քուվեյթը և Արաբական Միացյալ Էմիրությունները, շարունակում էին զգալի կերպով բարձրացնել իրենց քվոտաները, դրանով իջեցնելով նավթի համաշխարհային ընդունված գները[5]:

Այդ իրավիճակի և Իրաքի անհանգստությունների ապացույցն է նաև այն, որ 1990թ. փետրվարին Քուվեյթ կատարած աշխատանքային այցելության ժամանակ Իրաքի նավթային արդյունաբերության նախարար Իսամ Աբդել Ռահիմ ալ Հալաբին փորձում էր համոզել հաշվի առնել տարվա սկզբին OPEC-ի սահմանած նավթային նոր քվոտաները: Այդ նույն առաքելությամբ նա այցելեց նաև ար-Ռիադ: Իսկ Ժնեվում 3 ամիս անց, նա կարևորում էր ընդունված՝ օրական 22 մլն բարելի սահմանը պահպանելը և ջանում համոզել նավթի գինը բարձրացնել մինչև 18 ԱՄՆ դոլար, մեկ բարելի դիմաց[6]: Դրա հաստատումն է այն փաստը, որ արդեն Իրաքի հանդեպ պատժամիջոցների ընդունումից հետո ՍԱԿ-ի անդամ պետություններից մի քանիսը, այդ թվում Ֆրանսիան և Ռուսաստանը, հանդես էին գալիս այդ սանկցիաների մեղմացման օգտին: Սակայն որոշ վերլուծաբանների կարծիքով, ԱՄՆ-ը սանկցիաների հարցում այն տեսակետին էր, որ Իրաքի վերադարձը նավթային շուկա բացասաբար կանդրադառնար Սաուդյան Արաբիայի շահերին: Վերջինիս տնտեսությունը լրջորեն տուժել էր Իրաքի դեմ ռազմական գործողությունների նպատակով 55 մլրդ դոլար տրամադրելու պատճառով[7]:

Սինչ Իրաքի վարչակարգը զբաղված էր իր երկրի վրա ծանրացած տնտեսական պատժամիջոցների պայմաններում տեղավորվել ստեղծված իրադրության մեջ, գլխավոր շեշտը դնելով ներմուծվող և արտահանվող ապրանքների շրջանակը հնարավորինս լայնացնելու վրա, սաստկացավ ճակատագրական մեղադրանքը ԱՄՆ-ի կողմից, այն է՝ մարդկությանը սպառնացող զանգվածային բնաջնջման զենքերի արտադրությունը Իրաքին հասցեագրելը: Այս ստումով ուշադրության արժանի փաստաթուղթ է ՍԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի 1999թ. դեկ-

տեմբերի 17-ի թիվ 4084 որոշումը[8], համաձայն որի ստեղծվեց նոր հանձնաժողով: 39 կետերից բաղկացած այս փաստաթուղթը ընդունվեց միաձայն, ձեռնպահ մնացին Չինաստանը, Ֆրանսիան, Մալազիան, Ռուսական դաշնությունը:

Այս նպատակով հետագայում ստեղծվեցին նոր հանձնախմբեր և մարդկության առջև Իրաքը ներկայացվեց, որպես հույժ կասկածելի և վտանգավոր երկիր, քանի որ խոսքը վերաբերվում էր զանգվածային բնաջնջման երևակայական զինապահեստներին և այլն: ՄԱԿ-ի տեսուչների հետ Իրաքի վարչակարգի աշխատանքը ցավոտ և երկարաժամկետ բանակցությունների շղթա է: Այն այդպես էլ իր ավարտին չհասավ:

Եվ քանի որ, հատկապես ԱՄՆ-ի կողմից գնալով ահագնանում էր Իրաքի դեմ ռազմական գործողությունների վտանգը, լարված պայմաններում հայտնվեց նաև ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը: ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Կոֆի Անանը ՄԱԿ-ի ընդհանուր ժողովում՝ 2002թ. սեպտեմբերի 12-ի իր ելույթում հատուկ ընդգծեց, որ միայն ՄԱԿ-ը կարող է որոշում ընդունել Իրաքի դեմ ռազմական ուժ գործադրելու վերաբերյալ: ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշը ՄԱԿ-ի ամբիոնից խոսում էր անգամ իր երկրի ինքնապաշտպանության մասին, և խնդիրը տեղափոխվեց բոլորովին այլ դաշտ՝ ամերիկա-իրաքյան ռազմական կոնֆլիկտի հասունացման հեռանկարով: Կոֆի Անանը հավատարիմ մնալով ՄԱԿ-ի կանոնադրությանը, պնդում էր, որ «միջազգային խաղաղությանն և անվտանգությանը սպառնացող վտանգի դեպքում ոչինչ չի կարող վախարինել ՄԱԿ-ի որոշումների օրինականությանը»: Միաժամանակ նա ավելացրեց՝ «եթե որևէ երկիր հաճախ է դիմում միջազգային հաստատություններին, հարգելով ընդունված արժեքները և իր վրա վերցնելով համապատասխան պարտավորություններ, ապա մյուս երկրները նույնպես կվստահեն և կհարգեն նրան», քանի որ նույնիսկ ամենահզոր պետությունները «միջազգային կազմակերպություններում մյուս պետությունների հետ» պարտավոր են համագործակցեն: Կոֆի Անանը բազմիցս պնդում էր, որ «Իրաքի խնդիրը լուծվելու է ՄԱԿ-ի կողմից...»[9] և իր աշխատանքը նպատակստղել էր, որպեսզի Իրաք վերադառնան ՄԱԿ-ի զինվորական տեսուչները, և աշխարհը համոզվի ներկայացված տվյալների հարցում: 1990թ. Իրաքի Քուվեյթ ներխուժումից հետո ընկած ժամանակահատվածում ՄԱԿ-ը հետևողական կերպով իրականացնում էր Իրաքի վրա ռազմական վերահսկողությունը, հանձնախմբերի միջոցով:

Սակայն ՄԱԿ-ի նշված ժողովից ընդամենը երեք օր անց, ԱՄՆ-ի և Մեծ Բրիտանիայի ռազմական օդանավերը հերթական անգամ ռմբակոծեցին Իրաքի հարավը: «Տեղական ժամանակով 9:35-ին ամերիկյան և բրիտանական օդանավերը խախտեցին մեր օդային տարածքը: Քուվեյթում տեղաբաշխված ռազմակայաններից նրանք 38 թռիչք կատարե-

ցին», հայտարարեց Իրաքի զինված ուժերի մամլո քարտուղարը երկրի պաշտոնական լրատվական գործակալության թղթակցին, նշելով, որ «Դխիջարի մարզում ոմբակոծվել են քաղաքացիական և ռազմական շինություններ»:

Ֆլորիդայի նահանգի Տամպա քաղաքում ԱՄՆ-ի զինված ուժերի գլխավոր հրամանատարությունը հաստատեց այդ տեղեկությունները, ավելացնելով, թե օդային գրոհները «Իրաքի վերջին գործողությունների պատասխանն են»: Թե ինչ «գործողություններ» էին վերագրվում Իրաքին այդպես էլ հայտնի չդարձավ, քանի որ այդ շրջանում, հիմնականում, ՄԱԿ-ի զինվորական տեսուչների Իրաք թողնել-չթողնելու մասին խաղաղ բանակցություններ էին տարվում Իրաքի վարչակարգի և ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի միջև: Ըստ Ռոյթեր գործակալության, ամերիկա-բրիտանական ռազմաօդանավերը ճշգրիտ նշանակության զենք են օգտագործել Բաղդադից 260 կմ հարավ ընկած Թալիլ քաղաքի հակաօդային պաշտպանության կայանների դեմ[10]:

Այս կարգի ռազմական գրոհները Իրաքի վրա ԱՄՆ-ի և նրա դաշնակիցներից՝ հատկապես Մեծ Բրիտանիայի աջակցությամբ, գնալով հաճախակի բնույթ էին կրում, իսկ սեփական վարչակարգից Իրաքն «ազատագրելու» կոչերը լոզունգներից վեր էին ածվում շրջադարձային գործողությունների: Աշխարհի շատ երկրներում, այդ թվում հենց ԱՄՆ-ի և Մեծ Բրիտանիայի տարբեր քաղաքներում տեղի ունեցող լայնածավալ բողոքի ցույցերն ու ընդվզումները ի զոբու չեղան կասեցնելու նրանց ռազմական ծրագրեր իրականացնել Իրաքում:

2003թ. մարտի 20-ին Մոսկվայի ժամանակով առավոտյան ժամը 4-ին լրացավ ԱՄՆ-ի կողմից Իրաքի նախագահ Սադդամ Հուսեյնին առաջադրված ուլտիմատումի ժամկետը: Ամերիկյան կողմը սանձազերծվող պատերազմը որակեց «Ազատություն Իրաքին» նշանաբանով: Դրա նախօրեին, 2003թ. մարտի 19-ին, գիշերը Նյու Յորքում կայացավ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի նիստը: Միջազգային հանրությունը ջանում էր ամեն գնով կասեցնել սպասվող պատերազմը Իրաքում, և ետ պահել Բուշին իր որոշումից: ԱՄՆ-ի ռազմածովային ուժերի հինգերորդ նավատորմի հրամանատար Թիմոթի Քիթինգի համոզմամբ «ազատությունն» Իրաքում կթևածի «երկու օրվա ընթացքում»[11]:

Այդ առիթով ուշագրավ է ֆրանսիական ազդեցիկ շաբաթաթերթի «L'Express» 2003թ. մարտի 20-ի համարում տպագրված «խաղաղության ամերիկյան տարբերակը անհանգստացնում է Արևելքին» հոդվածը, որի հեղինակն է մեկնաբան Վինսեն Գյուժոն[12]: Ֆրանսիացի մեկնաբանը այն կարծիքին է, որ Վաշինգտոնի վարձերը տարածաշրջանի երկրներին պարտադրել արևմտյան տարբերակի դեմոկրատիա, որպեսզի իշխանության գան ԱՄՆ-ի նկատմամբ լոյալ քաղաքական ուժեր, հազիվ

թե հաջողվեն: «Ազատ և արդար» ընտրությունների արդյունքում իշխանությունը կարող է հայտնվել իսլամական կուսակցությունների ձեռքում: Այդ պատճառով էլ ամերիկացիները մինչև այժմ միշտ նախընտրում էին գործ ունենալ, ավելի շուտ, լուսավորված բռնակալների հետ, քան ռիսկային խաղեր խաղալ ընտրությունների հետ»[13]:

Միաժամանակ նշվում է հերթական հարվածների ենթակա երկրների ցանկը՝ «Պատերազմն Իրաքում դեմոկրատիա հաստատելու ընդամենը երկրորդ փուլն է արաբա-մահմեդական աշխարհում ԱՄՆ-ի լայնածավալ ծրագրերում: Առաջինը իրականացվեց Ավղանստանում, հետո հերթը կհասնի Իրանին, ևս մեկ երկրի, որը մտնում է «չարիքի առանցքի մեջ»: Դրանից հետո կհետևեն՝ Սաուդյան Արաբիան, Սիրիան և Պաղեստինյան ինքնավարությունը»[14]:

Իրաքի դեմ ԱՄՆ-ի և նրա դաշնակիցների կողմից պատերազմի հենց առաջին օրը Ռուսաստանի դաշնության նախագահ Վլադիմիր Պուտինը ելույթ ունենալով իր երկրի ուժային նախարարների առջև, դատապարտեց այդ պատերազմը, այն որակելով որպես «քաղաքական մեծ սխալ»: Այդ ելույթում նշվեց, որ անպատասխան մնաց այն «կարևոր հարցը» թե արդյո՞ք Իրաքը ունի զանգվածային բնաջնջման զենքեր, եթե այո, ապա ինչ միջոցների օգնությամբ և ինչ ժամկետներում պետք է դրանք վնասազերծել: «Իրաքը մինչև պատերազմը վտանգ չէր ներկայացնում ո՛չ իր հարևանների և ո՛չ էլ տարածաշրջանի համար», նշեց Պուտինը, ավելացնելով, որ տասնամյա տնտեսական էմբարգոյի հետևանքով, Իրաքը ռազմական և տնտեսական տեսանկյուններից թույլ է, և քանի որ փորձագետները հաջողությամբ աշխատեցին, վտանգը ավելի նվազեց:

Չի կարելի թույլ տալ «որպեսզի միջազգային իրավունքի փոխարեն բռունցքի իրավունքը գործի, համաձայն որի ուժեղը միշտ իրավացի է և կարող է անել ամեն ինչ, իր միջոցները ընտրելիս չընդունելով որևէ սահմանափակումներ»[15]:

Ռուսաստանի դաշնության նախագահի մամլո ծառայության, այդ առիթով տարածած հայտարարության մեջ ասվում է, որ Պուտինը Բուշին հայտնեց նաև իր տեսակետը, որ «Միացյալ Ազգերի կազմակերպությունը և Անվտանգության խորհուրդը ցանկացած իրադրության դեպքում պետք է խաղան գլխավոր դերը՝ Երկրագնդի վրա խաղաղության պահպանման և կայունության գործում»[16]:

Այդ ստումով բազմիցս հիշատակվում էր ՄԱԿ-ի Խարտիան և միջազգային իրավունքը, որոնց նորմերի հետ խորը հակասության մեջ է ԱՄՆ-ի վարած քաղաքականությունն Իրաքում:

Ընդ որում, նման մտահոգություններով հոդվածներ տպագրեցին նաև Գերմանիայում հրատարակվող "Frankfurter Allgemeine Zeitung" և "Die Weit" պարբերականները:

ՍԱԿ-ի կանոնադրությունը արգելում է ուժի սպառնալիքը կամ նրա կիրառումը ինչպես ցանկացած պետության տարածքային անձեռնմխելիության կամ քաղաքական անկախության դեմ, այդպես էլ այլ դրսևորումներ, համարելով անհամատեղելի ՍԱԿ-ի նպատակների հետ (կետ 4, հոդված 2)[17]:

Դրանով ամրացված է պետությունների տարածքային անձեռնմխելիության սկզբունքը, ինչը կարևոր նշանակություն ունի: Առաջին՝ ՍԱԿ-ի կանոնադրությունը վերջնականապես և անշրջելիորեն արգելում է ուժի կիրառումը տարածքային անձեռնմխելիության դեմ: Երկրորդ՝ կանոնադրությունը հանդիսանում է ամենաբազմակողմ միջազգային պայմանագիրը և համապատասխանաբար ամրացված է տարածքային անձեռնմխելիության սկզբունքը, որպես միջազգային իրավունքի ընդհանուր սկզբունք բոլոր պետությունների համար[18]:

Ուրեմն, ինչպե՞ս բացատրել, հենց միջազգային իրավունքի նորմերի կոպիտ ոտնահարումը, որի ականատեսը դարձավ մարդկությունը 2003թ. մարտ-ապրիլ ամիսներին ի դեմս ԱՄՆ-ի սանձազերծած պատերազմի Իրաքի դեմ:

«Կարևոր փաստաթուղթ հետպատերազմյան Իրաքի վերակազմավորման և ԱՄՆ-ի քաղաքականության վերաբերյալ» այս վերնագրով հոդվածի հեղինակն է պրոֆ. Նիկոլայ Հովհաննիսյանը[19]: Դա «Իրաքում ԱՄՆ-ի հետկոնֆլիկտյան քաղաքականության ղեկավար սկզբունքները» փաստաթուղթն է, որը համատեղ նախապատրաստել են ԱՄՆ-ի Ջեյմս Բեյքերի քաղաքականության ինստիտուտը և Արտաքին քաղաքականության խորհուրդը, և որը դրվել է պրեզիդենտ Ջորջ Բուշ կրտսերի սեղանի վրա:

Հոդվածագիրը հիշեցնում է, որ Ջեյմս Բեյքերն ԱՄՆ-ի պետական քարտուղարն էր 1988-1992թթ. Ջորջ Բուշ ավագի նախագահության շրջանում: Այդ ինստիտուտը ԱՄՆ-ի կարևոր և հեղինակավոր ուղեղային կենտրոններից մեկն է, որի անօրենն է Էդվարդ Ջերեջյանը: Հոդվածում նշված է՝ «փաստաթղթի ծանոթությունը և առանձին հատվածների վերլուծությունը ցույց են տալիս, որ դա ընդգրկում է անվտանգության, Իրաքի վերակառուցման և կառավարման, տնտեսության վերականգնման և մերձավորարևելյան աշխարհաքաղաքական տարածաշրջանի առանցքային հիմնախնդիրները, որոնց կիրառումը Բուշի կառավարության կողմից պետք է նոր իրադրություն ստեղծի ինչպես Իրաքում, այնպես էլ տարածաշրջանում, իսկ ավելի լայն ստումով աշխարհում»[20]:

Հետաքրքիր փաստ է, որ ամերիկա-իրաքյան հարաբերությունների հետագա ընթացքը հաստատում է վերը նշված փաստաթղթի որոշ հանգուցային սկզբունքների իրականին մոտ լինելը: Հոդվածում նշված է՝ «նախատեսվում է Իրաքի պատերազմից անմիջապես հետո կամ անցման առաջին շրջանում ստեղծել արտակարգ՝ անցումային կառավարություն, որը պետք է ունենա իրաքցի խորհրդականներ: Անցումային երկրորդ փուլում պետք է կազմավորվի միջազգայնորեն և ՄԱԿ-ի կողմից վերահսկվող Իրաքի կառավարություն, իսկ երրորդ՝ ավարտական փուլում պետք է ստեղծվի ինքնիշխան Իրաքի կառավարություն»[21]:

Իրաքյան վարչակարգի տապալումն Իրաքում վերջակետ չի կարող դնել Ամերիկա-իրաքյան կոնֆլիկտին: Վերը նշված փաստաթղթի կետերը հաջորդաբար ի հայտ են գալիս:

2003թ. ապրիլի 15-ին Ուր քաղաքի մոտակայքում, որը համարվում է բիբլիական Աբրահամի ծննդավայրը, տեղի ունեցավ ԱՄՆ-ի և նրա դաշնակիցների նշանաբանով հավաք: Իսկ դրա նախօրեին ԱՄՆ-ի պետքարտուղար Քոլին Փաուելը հայտարարեց, որ նավթը կծառայի Իրաքի ժողովրդին և նրա սեփական բարօրությանը: Մոտավորապես 58 երկրներ արդեն ցանկություն են հայտնել մասնակցելու Իրաքի վերականգնման ու վերակառուցման աշխատանքներին: Միաժամանակ նշվեց, որ ԱՄՆ-ը ձգտում է համագործակցել նաև ՄԱԿ-ի հետ[22]:

Եվրամիության Իրաքում գործող հումանիտար առաքելության ղեկավար Պոլ Նելսոնը 2003թ. մայիսին հայտարարեց, որ այդ երկրին տրվող հումանիտար օգնությունը պետք է գտնվի ՄԱԿ-ի հսկողության ներքո, այլ ոչ թե ԱՄՆ-ի: Նա ավարտելով իր երկօրյա այցը Իրաք, քննարկեց հումանիտար օգնության առաքման այն հնարավորությունները, որոնց միջոցով կարելի կլինի շրջանցել ամերիկյան գործակալությունները: Նրա այցելության ծրագրում բոլորովին տեղ չէր գտել Իրաքում ԱՄՆ-ի ժամանակավոր ադմինիստրացիայի ղեկավարի հետ բանակցություններ վարելու հնարավորությունը: Եվրամիությունը ծրագրում է Բաղդադում մոտ ժամանակներս բացել հումանիտար առաքելության բաժանմունք, որը հիմնականում կզբաղվի առողջապահության և ջրի սանիտարական մաքրության հարցերով[23]:

Ուշագրավ են նաև կաղրային վավախությունները Բաղդադում, Իրաքի ամերիկյան ժամանակավոր վարչակազմում, որոնք կատարում է Բուշը: Ամերիկյան զանգվածային լրատվամիջոցները հաղորդեցին, որ Վաշինգտոն է վերադարձել Բաղդադի «քաղաքապետ» հայտնի դիվանագետ Բարբարա Բոդինը: Մայիսի 12-ին Բաղդադ է ժամանել Իրաքում ԱՄՆ-ի ժամանակավոր վարչակազմի նոր ղեկավար Փոլ Բրեմերը, որը վախարինելու է նորանշանակ կառավարիչ, գեներալ Ջեյ Գարներին: Այս պաշտոնավախությունների պատճառը Իրաքում տիրող իրադրութ-

յան վատթարացումն է: Բնականոն կյանքը չի վերականգնվել: Մերթ ընդ մերթ տեղի են ունենում փոխհրաձգություններ: Մայրաքաղաքի էլեկտրամատակարարումը կվերականգնվի 2 ամսից ոչ շուտ: Նոր վարչակազմի աշխատանքը ընդամենը երեք շաբաթվա կենսագրություն ունի, սակայն արդեն տեղեկացնում են, որ Բաղդադից հեռանալու են «տեղեկատվության նախարար» Մարգարետ Թիքուայլերը, «արդյունաբերության և հանքային ռեսուրսների նախարար» Թիմ Քարնին, ինչպես նաև ժամանակավոր վարչակազմի երկու ներկայացուցիչներ՝ Դևիդ Դանֆորդը և Ջոն Լիմբերտը[24]:

Պատահականություն չէ, որ ԱՄՆ-ը զիջումներ է անում Իրաքի հարցում: ՍԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի քննարկմանն է դրվել Իրաքին վերաբերվող բանաձևի նոր նախագիծ: ՍԱԿ-ում ԱՄՆ-ի դեսպան Ջոն Նեգրոպոնտեն Բիբիսիի թղթակցին հայտարարել է, «Մենք հնարավոր ամեն ինչ արեցինք, որպեսզի բանաձևի այս նախագծում առավելագույնս հաշվի առնվեն ԱԽ անդամ բոլոր երկրների արտահայտած ցանկությունները»: Նա ավելացրել է, որ տվյալ նախագիծը «վերջնական տարբերակ» է: Նոր նախագծով նաև առաջարկվում է 6 ամսով երկարաձգել ՍԱԿ-ի «Նավթ պարենի դիմաց» ծրագիրը, մինչդեռ նախորդ տարբերակում նախատեսվում էր 4 ամսում այն աստիճանաբար կրճատել:

Փաստաթղթի նախորդ տարբերակում «օկուպացիոն ուժերի» ներկայության համար նախատեսված էր 12 ամիս, որը կարող է երկարաձգվել, եթե ԱԽ-ն այլ որոշում չկայացնի:

ԱՄՆ-ը նաև համաձայնվում է վերանայել ՍԱԿ-ի տեսուչների մանդատը: Ֆրանսիան, Գերմանիան և Ռուսաստանը պնդում են, որ միջազգային տեսուչները պաշտոնապես հաստատեն Իրաքի զինաթափումը՝ նախքան հակահիրաքյան պատժամիջոցների վերացումը:

Իրաքի պարտքերի հարցը նույնպես լուծում կստանա բազմակողմ այնպիսի կազմակերպությունների շրջանակում, որոնցից է վարկատուների Փարիզյան ակումբը[25]: Այս նոր նախագիծը ընդունվեց, սակայն սրանով բնավ չի ավարտվում ՍԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի առաքելությունը և դերը Իրաքի հասարակական-քաղաքական և տնտեսական բնագավառներում:

Բավական է նշել, որ Իրաքում 2003թ. մայիսի վերջին լուծարվել են պաշտպանության նախարարությունը, տեղեկատվության նախարարությունը, երկրի Ազգային գվարդիան: Իսկ ամերիկյան բանակը Իրաքում մտադիր է մնալ դեռևս, առնվազն, երկու տարի[26]:

ՍԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդում տեսչական խմբի ղեկավար Հանս Բլեքսը 2003թ. հունիսի 5-ին ներկայացրեց իր գլխավորած խմբի ստուգումների մասին վերջնական եզրակացությունը՝ «Երեքուկես ամիս

տնած մեր ստուգումների արդյունքում չենք հայտնաբերել զանգվածային ոչնչացման որևէ զենք: ... Այսուհանդերձ, չի կարելի ասել, որ Իրաքում չկան նման զենքեր: Կան հարյուրավոր տեղամասեր, որոնք մեր կողմից դեռևս ստուգված չեն»[27]:

Իրաքում մարդու իրավունքների, երկրի կյանքում կանանց մասնակցության, երեխաների իրավունքների պաշտպանության, մերձակա շրջապատի բնապահպանության և այլ խնդիրների հետ մեկտեղ, ՄԱԿ-ը ստիպված է լինելու նաև որոշակի վերափոխումներ կատարել իր կազմակերպության ներսում, իրաքյան վերջին իրադարձություններից հետո: Իրաքյան ճգնաժամը, իրոք որ, թելադրում է, որոշակի բարեփոխություն ՄԱԿ-ի շրջանակում[28]: Հատկանշական է նաև, որ ՄԱԿ-ի դերի կայունացումը անհրաժեշտ է անդամ պետություններից յուրաքանչյուրին, այդ թվում նաև ԱՄՆ-ին:

KARINE SAMVELYAN

THE UNITED NATIONS AND THE PROBLEM OF MILITARY OPERATIONS BY THE USA AGAINST IRAQ.

The article deals with the analyses of the role of United Nations in social-political and economic life of Iraq in period of 1991-2003 years.

It included the examination of resolutions and statements of Security Council of United Nations, concerning the economic sanctions against Iraq and its results.

Among the significant social-political and economic factors of regional importance is the role of United Nations in Iraq after the overthrow the regime of Saddam Hussein.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

* UNIKOM – United Nations Iraq Kuwait Observer Mission

1. Կարինե Սամվելյան, ՄԱԿ-ի սանկցիաները Իրաքի նկատմամբ, «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», XXI, Երևան, 2002, էջ 137-146:
2. Տես՝ Press Release Security Council, Resolutions and Statements of the Security Council, 1996; 1997; 1998.
3. Р.Дж.Фельтхэм, Настольная книга дипломата, пер. с англ. Минск, 2000, с. 104.
4. Робин Дж. Апдейк, "Саддам Хусейн", полит.биогр., Ростов на Дону, 1999, с. 365.
5. Նույն տեղում, էջ 372:
6. Նույն տեղում, էջ 373:
7. Նույն տեղում, էջ 504:

8. Press Release Security Council, Resolutions and Statements of the Security Council, 1999, p. 86-92.
9. «Ազգ», 13, IX, 2002, էջ 5:
10. Նույն տեղում, 17, IX, 2002, էջ 5:
11. "Известия", 20, III, 2003, с. 1.
12. Տես՝ "Деловой экспресс", 22, III, 2003, с.8.
13. Նույն տեղում:
14. Նույն տեղում:
15. Նույն տեղում, էջ 9:
16. Նույն տեղում:
17. Курс Международного права, М., Наука, 1989, с. 105.
18. Նույն տեղում, էջ 106:
19. «Ազգ», 29 III, 2003; "Новое время" 19, IV, 2003.
20. Նույն տեղում, էջ 4:
21. Նույն տեղում:
22. "Известия" 29 IV, 2003, с. 4.
23. Նույն տեղում, 8, V, 2003, էջ 4:
24. «Ազգ», 13 V, 2003, էջ 5:
25. Նույն տեղում, 21, V, 2003, էջ 5:
26. "Известия" 24 V, 2003, с. 4.
27. «Ազգ», 6, VI, 2003, էջ 1:
28. "Известия" 14, V, 2003, էջ 4: